

تجارت متقابل (counter trade)

بخش سیزدهم - قسمت چهارم و بخش چهاردهم

نویسنده مایکل رو

کار گرفته شود، ارایه می‌دهد. این مثال‌ها همینطور، طبیعت پایای بسیاری از ارکان اساسی این معاملات را به‌رغم تغییرات سیاسی و اقتصادی که در عرصه جهان از زمان انعقاد قراردادها رخ داده است، بیان می‌کند.

پالایشگاه‌های نیجریه

همانطوری که تحقیق زیر نشان می‌دهد، در یک پروژه مهم ساخت و ساز، ارکان تجارت متقابل اغلب صورتی از بسته‌های مالی کلی هستند که تکنیک‌های تامین مالی سنتی را نیز در بر می‌گیرند. در اینگونه موارد، نکته مهم مورد بحث بین طرف‌های قرارداد، تفکیک دقیق تامین مالی بین تجارت متقابل و وام‌هاست. فروشنده‌ای که در موقعیت ارایه یک بسته مالی مطلوب قرار دارد، ممکن است شرط معاملات تجارت متقابل را برای جبران تعهدات پرداخت مشتریانش تعدیل و یا حذف کند. اغلب چنین بسته‌هایی شامل ترکیبی از اعتبار صادراتی یارانه‌ای دولتی و تنوعی از خدمات رقابت آمیز بانکی می‌شوند.

در سال ۱۹۸۷ شرکت ملی نفت نیجریه (NNPC) پروژه‌ای را برای ساخت یک مجتمع پالایشگاهی در بندر هارکورت (Port Harcourt) شروع کرد. شرکت مزبور با پنج شرکت مهندسی از فرانسه، آلمان، ژاپن و آمریکا وارد مذاکره شد. کل هزینه پروژه به مبلغ دو میلیارد دلار برآورد و تصمیم گرفته شد که تسهیلات مورد لزوم از طریق طرح تامین مالی مختلط تدارک شود. وام‌های ارزی که عمدتاً از فرانسه و ژاپن تامین شد، ۱۵ تا ۲۰ درصد هزینه را تامین

بر معاملات BOT و انواع مشابه است که در خبرنامه‌ای تحت عنوان Lower Gulf Business Law Review منتشر می‌شود. این موسسه در شهرهای عمان، دبی، ابوظبی، لندن منچستر و اکستر دارای دفتر است.

قراردادهای تجارت متقابل شامل پروژه‌های ساخت و ساز به طور ویژه‌ای پیچیده هستند و مستلزم تجربه زیاد در بازار محلی می‌باشند.

تجارت متقابل - بخش چهاردهم

تجارت متقابل در بخش ساخت و ساز تجارت متقابل نه تنها کالاهای قابل انتقال را در بر می‌گیرد بلکه محصولات پیچیده‌تر را نیز شامل می‌شود. این مطلب اخیراً در کاربرد فعالیت‌هایی نظیر قراردادهای BOT نشان داده شده است. (نگاه کنید به بخش ۱۳ عملیات BOT)

موارد واقعی که در این فصل به طور صریح توصیف شده است، نمونه‌های بیشتری از وجه تمایز تکنیک‌های جبرانی را که ممکن است در پروژه‌های ساخت و ساز به

برخی از اصطلاحات کلیدی

اصطلاحات معمول بکار گرفته شده که دلالت بر معاملاتی از نوع BOT دارد، به قرار زیر است:

- * ساخت، اجاره، انتقال: BOT (Build-Operate-Transfer)
- * ساخت، تملک، بهره‌برداری، انتقال: BOOT (Build-Own-Operate-Transfer)
- * ساخت، اجاره، انتقال: BLT (Build-Lease-Transfer)
- * ساخت، مالکیت، بهره‌برداری: BOO (Build-Own-Operate)

بر اساس قرارداد BOO بخش خصوصی مایل است متعهد ساخت و بهره‌برداری از تاسیساتی شود که به طور دائمی مالک آن باشد و هیچگونه انتقالی به دولت میزبان در کار نباشد. این قرارداد با سایر قراردادهای که به موجب آن انتقال تاسیسات به کشور میزبان در پایان دوره مورد توافق اهمیت حیاتی دارد، مغایر است.

در مواردی که اراده دولت بر خصوصی‌سازی کلیه تاسیسات تعلق دارد، ترتیبات BOO مزیت‌های عملی چندی را ارایه می‌کند، خاصه آنکه این ترتیبات طرفین قرارداد را از استقرار مکانیسم‌های پیچیده و ابزارهای تضمینی مربوط برای اطمینان از انتقال موثر تاسیسات بی‌نیاز می‌کند. مزید بر آن، از آنجایی که ترتیبات BOO انتقال قطعی تاسیسات به بخش خصوصی را در بر دارد، بار زحمت دولت برای تحدید قیمت کالا و خدمات حاصله را (به دلایل سیاسی و نه تجاری) کم می‌کند.^(۱)

از دیگر فعالیت‌های مشاوران حقوقی Towers and Hamlin، مشاوره‌هایی

نمود. بقیه مبلغ قرار شد توسط عملیات تجارت متقابل شامل معاملات جبرانی پوشش داده شد.

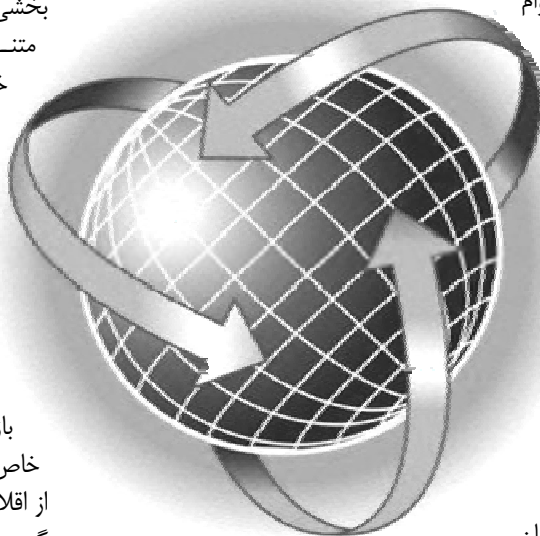
مقرر گردید یک بخش عظیم از تامین مالی، بیش از یک میلیارد دلار، از طریق خرید محصولات از یکی از پالایشگاه‌ها تامین شود. NNPC (شرکت ملی نفت نیجریه) برای این بخش از عملیات شرایط netback^(۲) را پیشنهاد کرد زیرا بهای محصولات نفتی ضرورتاً براساس بهای رایج نفت خام تعیین می‌شود.

این طرح تامین وجوه لازم برای پیش پرداخت را نیز از طریق انجام ترتیبات تهاذری نفت خام موجود تنظیم کرد. بر طبق محاسبات NNPC ترتیبات مزبور رقمی بین ۲۵۰ تا ۳۰۰ میلیون دلار وجه نقد را تدارک می‌دید که این مبلغ به اضافه ترتیبات وام برای شروع عملیات کفایت می‌کرد.

در زمان آغاز پروژه، دولت نیجریه مخالف معاملات تجارت متقابل در صنایع نفت بود اما این پروژه اثبات کرد که یک مورد استثنایی است زیرا انتظار می‌رفت توسعه صنعتی محلی را تسهیل کند. دلایل اصلی دولت برای مخالفت با معاملات پایاپای نفت به شرح زیر خلاصه شده است:

- * این معاملات منجر به افزایش رقابت در بازاری می‌شد که قبلاً اشباع شده بود.
- * معامله پایاپای مثل اعطای یارانه پنهان توسط نیجریه به کشورهای وارد کننده نفت عمل می‌کرد.
- * فروشندگان تمایل داشتند به منظور جبران زیان احتمالی که ممکن بود در نتیجه پذیرش بخشی از مطالباتشان در مقابل محصولات نفتی رخ دهد، قیمت‌ها را افزایش دهند.
- * قیمت‌های بالاتری که بر این اساس از سوی طرف نیجریه‌ای پرداخت می‌شد، نتایج تورمی بلند مدت در بر داشت.
- * چنین معاملاتی، اغلب در ارتباط با

**در مواردی که اراده دولت
بر خصوصی سازی کلیه تاسیسات
تعلق دارد، ترتیبات BOO
مزیت‌های عملی چندی را ارائه
می‌کند، خاصه آنکه این ترتیبات
طرفین قرارداد را از استقرار
مکانیسم‌های پیچیده و ابزارهای
تضمینی مربوط برای اطمینان
از انتقال موثر تاسیسات
بی‌نیاز می‌کند.**

**فروشنده‌ای که در موقعیت
ارایه یک بسته مالی مطلوب
قرار دارد، ممکن است شرط
معاملات تجارت متقابل را
برای جبران تعهدات پرداخت
مشتریانش تعدیل و یا
حذف کند.**

ترتیبات تسویه دو جانبه بود که براساس آن منابع پرداخت شده به نیجریه برای فروش نفت با محصولات نفتی، به یک حساب بلوکه شده واریز می‌شد. لذا یک مبلغ معنی داری از درآمد فروش برای رفع نیازهای فوری کشور غیرقابل دسترسی بود. یعنی عاملی که ناآرامی‌های سیاسی محلی را گسترش می‌داد.

تجارت اتریش و بلغارستان

ورود ارکان تجارت متقابل در پروژه ساخت و ساز، معمولاً برای هر دو طرف قرارداد مناسب است.

براساس مثال زیر، خریدار بلغاری هزینه‌های خود را از طریق معاملات جبرانی تامین می‌نماید و فروشنده اتریشی - که بخشی از گروه Voest Alpine با منافع متنوع بود - تعدادی از محصولات و خدماتی که برای فعالیت‌های گروه ارزشمند بود، در مقابل دریافت کرد.

برای مثال، یکی از شرکت‌های گروه بنام Voest Alpine Trading (VALT) خدمات - حمل دریایی اروپای شرقی را طی سال‌ها در برابر تجارت متقابل با سودآوری فوق‌العاده انجام می‌داده و یک دپارتمان ویژه نیز برای توسعه این بازرگانی تاسیس کرده بود. در این معامله خاص، محصولات خدمات دریایی، بخشی از اقلام جبرانی بود که به وسیله عضو دیگر گروه یعنی Voest Alpine در مقابل قرارداد تجارت متقابل دریافت می‌شد.

ممکن است تهیه مقدمات چنین معاملاتی طولانی باشد. این قرارداد خاص برای ساخت ۱۰ ساله بود. گروه اتریشی طی سال‌ها در بلغارستان به تجارت در مقیاس کوچک پرداخته و VALT یک دفتر در صوفیه، چند ماه قبل از نهایی شدن معامله دایر کرده بود. در فوریه ۱۹۸۹ قرارداد تدارک تجهیزات ساخت یک مجتمع فولاد در کرنیکوفسکی (Krenikovzi) در بلغارستان به ارزش یک میلیارد شیلینگ (معادل ۸۵ میلیون دلار

آمریکا) از سوی تکنوایمپکس "Technoimpex" (سازمان تجارت خارجی دولتی بلغارستان) به یک کمپانی اتریشی به نام Industrieanlagenbau (یکی از اعضای گروه Voest-Alpine) اعطا شد. گروه Voest-Alpine نیز پیشنهاد مناقصه در قالب یک بسته فاینانس سنتی ترکیبی، ارکان تجارت متقابل ارائه داد. وجوه اصلی یک بسته تامین مالی موفق به شرح زیر است:

تامین مالی سنتی

قرارداد ساخت مجتمع فولاد به وسیله یک اعتبار صادراتی توسط Laenerbank-Expoztbank زیر مجموعه بانک Oestreichische Laenderbank تامین مالی شد. این وام توسط Osterreichische Kontroll Bank (OKB) بیمه گر اعتبار صادراتی دولتی اتریشی ضمانت شد.

ارکان تجارت متقابل

طرف دیگر این تجارت متقابل را مشترکاً شرکت Industrieanlagenbau و شرکت زیر مجموعه بازرگانی و تجارت متقابل گروه VALT تشکیل دادند. براساس شرایط تعیین شده در این قرارداد تجارت متقابل، شرکت "ایندستری لآگن باو" تامین ۳۶۵ میلیون شیلینگ (معادل ۲۸/۳ میلیون دلار آمریکا) را تعهد کرد و شرکت VALT باقیمانده آن یعنی ۸۹۰ میلیون شیلینگ (معادل ۶۹ میلیون دلار آمریکا) را بر ذمه گرفت. متعاقباً دو قرارداد تجارت متقابل با هر یک از اعضا و گروه اتریشی مذکور در فوق منعقد شد. هر قرارداد مستقل از دیگری بود. قرارداد جداگانه ساخت مجتمع فولاد هم مستقل از دو قرارداد تجارت متقابل فوق منعقد گردید، ضمناً هیچگونه گارانتی مرتبط بین این سه قرارداد وجود نداشت. شرکت Industrieanlagenbau توافق کرد تجهیزات الکتریکی ماشین آلات و

سازه‌های فولادی را از کمپانی Technoimpex برای مصرف در قراردادهای ساخت و ساز و فروش خود خریداری نماید، همچنین ترتیباتی برای همان کمپانی داده شد که متقابلاً خدمات دریایی را دریافت کند. قرارداد تجارت متقابل VALT با Rudmetal (سازمان تجارت خارجی بلغارستان برای فولاد، فلزات و مواد اولیه) منعقد شده بود.

برای انعکاس دوره طولانی ساخت و شرایط پرداخت مطول، شرکت "ایندستری لآگن باو" (Industrieanlagenbau) با انجام عملیات حداکثر طی ۱۰ سال توافق کرد و اقساط سالیانه بر طبق نیازهای پیش‌بینی شده شرکت برنامه‌ریزی شد، در حالی که مقرر شد VALT قراردادش را از سال ۹۲ تا ۲۰۰۰ به انجام رساند.

این قراردادها برای شروع طوری طراحی شد که به طور قابل انعطاف عمل کند. مدارک انعقاد شده بیشتر برای ارایه خطوط کلی بود تا تعهدات صرف. بدین ترتیب، وقتی معامله نهایی شد، technoimpex بیان داشت که برنامه‌های اجرا را از نزدیک پی می‌گیرد.

نیروگاه‌های برق برزیل

قراردادهای تجارت متقابل شامل پروژه‌های ساخت و ساز به طور ویژه‌ای پیچیده هستند و مستلزم تجربه زیاد در بازار محلی می‌باشند. در بعضی موارد مشارکت بین شرکت‌ها با ظرفیت‌های تکمیلی بهترین راه حل را به دست می‌دهد. مورد زیر یک مثال از این دست است:

در اوایل سال ۱۹۸۹ یک مشارکت سهامی (Joint Venture) بین دو کمپانی دانمارکی برای قرارداد افزایش ۲۴ نیروگاه به ارزش ۳۳۰ میلیون DKS (معادل ۴۹ میلیون دلار آمریکا) به یک شرکت برق دولتی برزیل به نام Electronovte شکل گرفت. دو شرکت دانمارکی که مشارکت سهامی را تشکیل دادند، عبارت بودند از شرکت بازرگانی Vestindisk و Handelskompag و شرکت تولید کننده

نیروگاه به نام Burmeister of Wain (BOW).

مقرر شد که تامین مالی معامله از محل درآمدهای فروش زغال برزیل به تعدادی از تولیدکنندگان برق دانمارک انجام شود. همچنین قرار شد کلیه وجوه حاصل از فروش زغال به یک حساب امانی واریز شود تا از آن محل پرداخت به Vestindisk و BOW بابت فروش نیروگاه برق صورت گیرد. وجوه موجود در حساب امانی در مقابل ارایه مدارک حمل کالا توسط دو شرکت Joint Venture قابل برداشت بود. پروژه توافق بر سر این معامله طی چهار سال از طریق ارتباط بازرگانی وسیع Vestindisk با برزیل به سرانجام رسید و نه از طریق برگزاری مناقصه بین‌المللی. این معامله خریدار را با آزمون و مدارکی مجهز کرد که می‌توانست به عنوان یک مدل برای ساخت دیگر پروژه‌های نیروگاه در مقیاس کوچک به کار گرفته شود.

زیرنویس:

(۱) برای مطالعه بیشتر رجوع کنید به:

Guidelines For Infrastructure Development through Build-Operate-Transfer (BOT) Projects. United Nations Industrial Development Organization (UNIDO), Vienna, 1996, UNIDO Publication Sale No. UNIDO.95-6-e

توضیح: مشاوران حقوقی Towers & Hamlin's نویسنده را در تدوین این بخش یاری داده‌اند ضمن آنکه مبنایی شد برای نگارش بخش چهاردهم کتاب:

Project and Trade Finance in Emerging Markets Michael Rowe, Euromoney, 1995

(۲) Net Back: ضابطه‌ای است برای تعیین قیمت نفت خام. در این روش بهای نفت خام، بر مبنای فرآورده‌های استحصالی در بازار نقدی (پس از کسر هزینه‌های حمل و نقل و پالایش) محاسبه می‌شود- واژه‌نامه اقتصادی- دکتر منوچهر فرهنگ. □